

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Одним із важливих атрибутів ринкової економіки є конкуренція. Конкуренція спонукає учасників ринкового господарства до боротьби за найвигідніші умови виробництва, продажу і купівлі та привласнення найбільших прибутків завдяки конкурентним перевагам. Основними методами такої боротьби є поліпшення якості продукції, швидке оновлення асортименту, тимчасове зниження цін, умов оплати, впровадження заходів інноваційної політики, формування попиту та стимулювання збуту.

Конкурентоспроможністю визначається здатність об'єкта до реального чи потенційного задоволення певної потреби порівняно з аналогічними об'єктами. Тому продукція є конкурентоспроможною, якщо поряд з аналогічними за якістю і ціною видами продукції найсильніших конкурентів вона користується сталим або зростаючим попитом.

Основними чинниками формування конкурентоспроможності продукції рослинництва є сукупність природно-кліматичних умов, матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств, розвиток інфраструктури, науково-технічне забезпечення, рівень державної підтримки тощо. Так, для Житомирської області характерні типові природно-кліматичні умови північного полісся України. В господарствах області переважає зерно-буряковий напрямок спеціалізації. Визначальним є переважання частки продукції рослинництва у сукупному доході підприємств і її динамічне зростання з 53,6% у 2001 р. до 56,1% у 2005 р. Причинами таких змін є збільшення частки виручки від реалізації картоплі й овоче-баштанної продукції на 6,4% та зниження товарності тваринництва на 3,4%. Позитивним явищем можна вважати зниження ролі зернопродукції у сукупному виробництві сільського господарства області. Адже Житомирщина має вищий рівень витрат, нижчий біокліматичний потенціал та, як наслідок, нижчі якісні показники порівняно з зонами Лісостепу і Степу. В той же час в області відмінні умови щодо вирощування

картоплі, овочів та хмелю, що спонукають виробників повною мірою використовувати наявний виробничий та природний потенціал підприємств.

Водночас значний вплив на кінцеві результати господарської діяльності має кон'юнктура ринку. Такі стабільно прибуткові галузі як виробництво зерна та соняшнику у 2005 р. є збитковими, натомість зростає значення картоплярства, овочівництва та плодівництва (табл. 1). Вказані причини є поштовхом для відродження традиційно поліських секторів економіки та підвищення їх конкурентоспроможності.

1. Урожайність та рівень рентабельності рослинництва Житомирської області

Показники	Рік						2005 р. до 2000 р. (+/-)
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Урожайність, ц з 1 га							
Зернові культури	18,8	20,0	22,3	16,0	21,7	20,5	1,7
Насіння соняшнику	8,6	6,5	13,0	10,8	6,5	11,4	2,8
Цукрові буряки	214,4	182,9	184,2	242,9	243,0	254,3	39,9
Картопля	129,3	105,6	112,1	164,6	184,9	180,4	51,1
Овочі	141,5	127,5	148,7	203,1	211,4	211,8	70,3
Плоди та ягоди	21,9	18,8	32,8	33,8	27,8	44,1	22,2
Рівень рентабельності (збитковості), %							
Зернові культури	83,1	49,1	13,1	44,3	24,9	-0,8	-83,9
Насіння соняшнику	26,0	64,4	35,5	35,9	13,4	-30,3	-56,3
Цукрові буряки	1,3	-7,0	-10,0	-3,0	-13,3	-20,3	-21,6
Овочі	12,3	-11,1	-3,0	-0,5	-10,8	20,5	8,2
Картопля	0,8	4,5	0,8	45,9	46,4	46,7	45,9
Плоди та ягоди	6,4	-22,3	-9,8	40,0	17,7	56,0	49,6

Найбільш стабільною і прибутковою галуззю сільського господарства в продовж тривалого часу була зерновиробнича (рівень рентабельності в 2000 р. становив 83,1%). Однак, слід наголосити на зниженні рентабельності внаслідок зростання собівартості зерна на 40% і зниження ціни реалізації на 7,6%. Найвищу питому вагу у структурі витрат складають витрати на насіння, мінеральні добрива та нафтопродукти (73% собівартості). Розглянемо більш детально аналіз конкурентоспроможності на прикладі зернопродукції (табл. 2).

Всі якісні параметри вирощеного зерна, крім маси 1000 зерен є нижчими за нормативні, внаслідок недодержання технологій вирощування зернових культур та низької культури землеробства. Найбільше відхилення від нормативних показників мають показники засміченості (на 16%) та вологості (на 14%) зерна. Таким чином, вироблене в області зерно поступається основним конкурентам на ринку. Підвищення якісних параметрів продукції рослинництва до рівня нормативних показників сприятиме реалізації резервів підвищення конкурентоспроможності зерна та одержанню додаткового доходу.

Матричний метод оцінки конкурентоспроможності продукції дозволив визначити сильні і слабкі сторони стратегії сільськогосподарських підприємств Житомирщини. Так, серед слабких сторін на виробництві зерна є низька якість продукції, високі виробничі витрати та недотримання технологій вирощування. Сильними сторонами є надійність підприємств щодо дотримання договірних зобов'язань, умов та строків поставок продукції, порівняно невисокі витрати на збут та рівень цін, за якими продукція реалізується споживачам. На основі аналізу конкурентів і клієнтів та використовуючи матрицю збільшення частки ринку визначили частку ринку, яку завоювали аграрні формування області торгуючи продукцією рослинництва (рис. 1).

Виробництво ріпаку та овочів є продукцією, яка в даний момент має незначну частку ринку, але з нею пов'язані шанси його швидкого зростання. Зерно, соняшник і картопля відносяться до категорії «дійні корови», тобто є продукцією, що характеризується високою часткою ринку, але в майбутньому не дозволяє сподіватися на значний ріст ринку. Доцільним є використання коштів, одержаних від реалізації продукції вказаних галузей на розвиток інших сфер господарської діяльності, зокрема перетворення «сумнівної продукції» на «зірки», тобто такої, що дозволить

галузям з виробництва овочів, плодів та ріпаку зайняти провідне місце на ринку, сприяти подальшому розширенню їх частки і збільшенню доходів підприємств.

2. SWOT-аналіз виробництва зерна в Житомирській області у 2000-2005 рр.

	Переваги	Недоліки
Внутрішні фактори	<p>Тривалий досвід роботи на вітчизняному ринку.</p> <p>Широкий асортимент продукції: пшениця озима – 34%, жито озиме – 17%, пшениця яра – 4%, гречка – 1%, кукурудза — 5%, ячмінь — 24%, овес — 11%, зернобобові — 3%, інші зернові – 1%.</p> <p>Помірні ґрунтово-кліматичні умови (характеристика ґрунтів, кількість опадів, сума температур тощо).</p>	<p>Виснаженість біокліматичного і ресурсного потенціалу.</p> <p>Недостатньо обґрунтоване розміщення культур.</p> <p>Фізично та морально зношене матеріально-технічне забезпечення.</p> <p>Деіндустріалізація виробництва (вибуття основних засобів на 20% перевищує їх надходження).</p> <p>Відсутність достатніх обігових коштів.</p> <p>Низька кваліфікація кадрів і недостатня матеріальна зацікавленість у високих результатах праці.</p> <p>Незадовільний рівень якості робіт.</p> <p>Переважає продукція низьких кондицій (до 70%).</p> <p>Великі втрати при збиранні (15% вирощеного врожаю), зберіганні і переробці, нерациональне використання зерна на годівлю худобі.</p> <p>Відсутність єдиної концепції продажу.</p>
Зовнішні фактори	Можливості	Загрози
	<p>Попит на продукцію достатньо високий і стабільний.</p> <p>Використання прогресивних технологій, дотримання видової та сортової агротехніки та форм організації праці.</p>	<p>Міжгосподарська конкуренція.</p> <p>Незадовільна система заходів уряду щодо стимулювання виробництва і закупки зерна (управління зерновим ринком).</p> <p>Нерациональна інфраструктурна та інвестиційна політика в розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства і переробних галузей не дозволяє сформувати ефективні технологічні системи.</p>

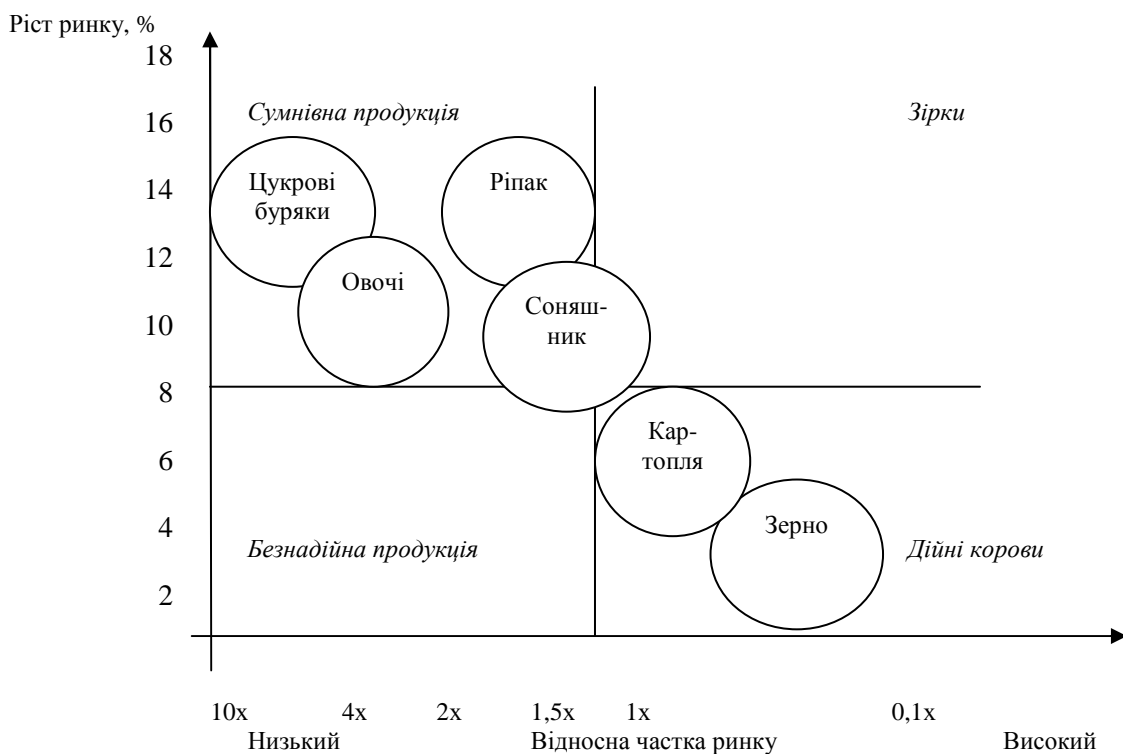

Рис. 1. Матриця зростання частки ринку продукції рослинництва Житомирської області

Таким чином, найважливішим фактором досягнення високого рівня конкурентоспроможності продукції рослинництва залишається концентрація виробництва, що впливає на

скорочення витрат на одиницю продукції внаслідок ефекту масштабу, підвищення продуктивності праці, гнучкості виробництва, зниженню усіх видів витрат, підвищення ефективності.

Особливе місце у підвищенні конкурентоспроможності займає забезпечення стабільного росту якості продукції внаслідок запровадження екологічнобезпечних та енергозберігаючих технологій з одночасним підвищенням продуктивності генетичного потенціалу насіння, застосуванням біотехнологій догляду за посівами, вдосконалення системи організації та управління виробничими процесами. Для вирішення цих задач необхідно здійснити комплекс технічних і організаційно-управлінських заходів щодо підвищення кваліфікації персоналу, відновлення матеріально-технічної бази, вдосконалення системи фінансування, оптимізації посівних площ, повного використання виробничого потенціалу підприємств.